

Наукові перспективи
Видавнича група

ISSN (print) 2708-7530
DOI: 10.52058/2708-7530-2024-1(43)

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

СЕРІЯ: "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ", СЕРІЯ: "ПРАВО",
СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА", СЕРІЯ: "ПЕДАГОГІКА",
СЕРІЯ: "ПСИХОЛОГІЯ", СЕРІЯ: "МЕДИЦИНА"

Миру нашої *Україні*

Випуск 1(43)
2024

*Громадська наукова організація «Всеукраїнська
Асамблея докторів наук з державного управління»*

Громадська організація «Асоціація науковців України»

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 1(43)2024

Київ – 2024

*Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration"*

Public Organization "Association of Scientists of Ukraine"

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

*(Series "Public Administration", Series "Law", Series "Economics",
Series "Medicine", Series "Pedagogy", Series "Psychology")*

Issue № 1(43) 2024

Kiev—2024

ISSN (print) 2708-7530

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43))

Наукові перспективи: журнал. 2024. № 1(43) 2024. С.971

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р. № 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки: державне управління, право та економіка

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології

Рекомендовано до друку Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 26.01.2024, № 7/1-2)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та КНП "Клінічна лікарня No15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків.

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор:

Жукова Ірина Віталіївна

кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, Лауреат премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, Лауреат Всеукраїнської премії «Інновація в освіті — 2018», м. Київ, Україна

Заступники Головного редактора:

Янчук Артем Олександрович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, Заступник керівника Апарата Верховної Ради України (Київ, Україна);

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор, Дійсний член Академії будівництва України, професор кафедри архітектури і просторового планування Національного авіаційного університету (Київ, Україна). Заслужений будівельник України, Почесний працівник будівництва та архітектури, державний службовець 3 рангу (Київ, Україна);

Дацій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна);

Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна).

Редакційна колегія:

Романенко Євген Олександрович — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, полковник Генерального штабу Збройних сил України, президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна);

Арошидзе Паата — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Державного університету імені Шота Руставелі (Грузія);

Ахметова Лайла Сейсембековна — доктор історичних наук, професор політології, професор кафедри ЮНЕСКО, міжнародної журналістики і медіа в суспільстві факультету журналістики Казахського Національного університету (КазНУ) ім. аль-Фарабі (Казахстан);

Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Балахтар Катерина Сергіївна — здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна);

Бурик Зоряна Михайлівна — доктор наук з державного управління, старший викладач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна);

Вашека Тетяна Володимирівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташица в Пілі (м. Піла, Польща);

Вдовіна Олена Олександрівна — кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна);

Гбур Зоряна Володимирівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна);

Долгова Олена Миколаївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Гвоздьжев Сильвія — кандидат наук, кафедра адміністрації та національної безпеки Державної професійної вищої школи ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща);

Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Гудзенко Ганна Володимирівна — кандидат медичних наук, асистент кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Гуменикова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Гечбаія Бадрі Нодаровіч — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія);

Дегтяр Андрій Олегович — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та підприємництва Національного аерокосмічного університету імені М.С. Жуковського, Заслужений діяч науки і техніки України (Харків, Україна);

Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна);

Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна);

Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Кайдашев Роман Петрович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Кобець Дмитро Леонтійович - кандидат економічних наук (доктор філософії), доцент Хмельницького національного університету, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування (м. Хмельницький, Україна);

Коляденко Ніна Володимирівна — доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри медичної психології Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (Київ, Україна);

Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна);

Лич (Назарук) Оксана Миколаївна — доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Мальцев Дмитро Валерійович — кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна);

Мідельський Сергій Людвигович — професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан);

Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща);

Мовмига Наталія Євгенівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки праці та навколишнього середовища Національного Технічного Університету «Харківський Політехнічний Інститут» (Харків, Україна);

Мотренко Тимофій Валентинович — доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Академік Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна);

Нікульчев Микола Олександрович — доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» (Покровськ, Донецька область, Україна);

Недбалек Карел — доктор філософії (PhD) в галузі права, доцент, професор Європейського професійного докторату, MBA, адвокат (Чехія);

Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна);

Носирєв Олександр Олександрович — кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Харків, Україна);

Орел Марія Григорівна — доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Київ, Україна);

Пархоменко-Кучевіч Оксана Ігорівна — доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Перестюк Інга Миколаївна — кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна);

П'янківська Людмила Володимирівна — кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення, Державний науково-дослідний інститут МВС України (Київ, Україна);

Радзіховська Наталія Станіславівна — кандидат медичних наук, лікар вищої категорії, завідувач відділенням неврології КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м. Києва", асистент кафедри неврології НМУ імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Савенко Олена Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і права Дніпровського державного аграрно-економічного університету, членкиня громадської наукової організації "Фінансово-економічна наукова рада" (Київ, Україна);

Ситник Григорій Петрович — доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна);

Стовба Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та морського права Херсонської державної морської академії (Херсон, Україна);

Тимошенко Наталія Юріївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна);

Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна);

Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна);

Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Цимбалюк Руслан Степанович — кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №2 (Київ, Україна);

Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна);

Шапалова Алла Миколаївна - кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та історії Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (Київ, Україна);

Якимчук Аліна Юріївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна);

Яковицька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна).

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

© автори статей, 2024

© Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління», 2024

© Громадська організація «Асоціація науковців України», 2024

© Видавнича група «Наукові перспективи», 2024

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Державне управління»

Akimov R.I., Pashov R.I. <i>THE ROLE OF GOVERNMENT POLICIES AND REGULATORY MECHANISMS IN PROMOTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AUTOMOTIVE INDUSTRY</i>	15
Zubchuk O.A., Legkyi S.V., Tkachenko I.V. <i>INSTITUTIONAL CAPACITY, SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AND NEW PUBLIC ADMINISTRATION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF PUBLIC SERVICE DELIVERY IN DIFFERENT COUNTRIES AND REGIONS</i>	25
Акімов А.В. <i>ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЯХ</i>	43
Базенко Г.А. <i>ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ РИБНИМ ГОСПОДАРСТВОМ В АСПЕКТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ</i>	55
Березовський Р.С. <i>ТИПОЛОГІЯ ПРАВОЗАХИСНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА НАПРЯМИ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ</i>	69
Білоконь М.В., Мирна Н.В. <i>ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ ТА ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ</i>	81
Бугай О.В. <i>КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОЦЕСАХ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ</i>	101
Дрозд Т.М. <i>ГРА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: НАВЧАННЯ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СИМУЛЯЦІЙНОЇ ГРИ</i>	120

Єманов В.В., Споришев К.О. <i>ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИЛОВИХ СТРУКТУР ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ</i>	132
Качан Я.В., Міщенко К.С., Бовт І.В. <i>ДО ПИТАННЯ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ</i>	143
Косач І.А. <i>ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ НАДАННЯМ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НА ЗАСАДАХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ІНІЦІАТИВ</i>	157
Криштанович М.Ф. <i>ЗАСТОСУВАННЯ CROWD-ТЕХНОЛОГІЇ В МЕХАНІЗМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	168
Мейко О.В., Торічний В.О., Мельничук Ю.П. <i>АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ РЕАГУВАННЯ НА ЗАГРОЗИ У СФЕРІ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ</i>	178
Немеш Б.В. <i>СТИМУЛЮЮЧІ АСПЕКТИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ</i>	187
Обіход М.М., Козак М.Я. <i>СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СІМЕЙ ТА ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ. МЕТОДИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ</i>	200
Паркулаб Т.І., Шикеринець В.В. <i>МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ</i>	212
Петринська В.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ</i>	221

- Писаренко Н.В., Кашина Г.С., Бараник З.П., Громоздова Л.В., Ткаченко Я.С., Рвач А.М., Косицька В.Ю.** 237
ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ЄС
- Слободянюк Н.В.** 263
СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ
- Торічний В.О., Райко В.В., Шинкарук А.В.** 276
УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
- Філіппова В.Д.** 288
ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: МЕДІАЦІЯ vs ЛІДЕРСТВО
- Чумакова Г.В., Квашенко В.П.** 297
ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ
- Чурсінов О.А.** 316
КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ МОТИВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ ШВЕЦІЇ ТА УКРАЇНИ
- Шандрик В.І.** 326
ПОЛІТИКА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО БУДІВНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПРИКЛАД ПОЛЬЩІ ДЛЯ УКРАЇНИ

СЕРІЯ «Економіка»

- Алексєнко В.Ю., Чубарь О.Г.** 340
КРИПТОВАЛЮТИ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА РОЛЬ НА СВІТОВОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ
- Атаманюк Р.Ф.** 359
РЕКОНФІГУРАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Безсмертнюк Т.П. <i>СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ РЕСПУБЛІКИ МАЛЬТА</i>	373
Блинда Ю.О., Лукашевська У.Т. <i>ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЕФЕКТИВНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	386
Буяк Л.М., Семененко Ю.С. <i>ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ РОБОТИ З НЕЗАДОВОЛЕНИМИ КЛІЄНТАМИ</i>	394
Герасименко О.О., Степанюк Т.В. <i>ЦИФРОВІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ В ОРГАНІЗАЦІЯХ: ПРОЦЕС, ІНСТРУМЕНТИ, МОДЕЛЬ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ У ПРАКТИКУ</i>	405
Гогунська О.А., Антипенко Я.Д. <i>СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ МОРСЬКИХ КУРОРТІВ ТА ЇХ АНАЛІЗ, ПРИКЛАДИ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПРАКТИЦІ</i>	418
Кіш Г.В. <i>СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ</i>	428
Коломієць С.В., Оліхненко К.О. <i>АНАЛІЗ ФРАКТАЛЬНОСТІ ЧАСОВИХ РЯДІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ</i>	440
Кувік В.М. <i>ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ</i>	456
Лавров Р.В., Райко Д.В., Еатон Г.В. <i>СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ: АДАПТАЦІЯ ДО НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ</i>	469
Маліков В.В., Плекан М.В., Йолтуховська О.Ю. <i>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ</i>	484
Мосієнко О.В., Плотнікова М.Ф. <i>ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ РЕФЛЕКСІЇ</i>	496

- Мосійчук Д.О., Шашина М.В.** 503
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІК
- Новаковська І.О., Береза О.В., Новаковський Д.Л.** 514
ОЦІНКА РИЗИКІВ ДЛЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ УРБАНІЗАЦІЇ
- Проць Р.Р.** 526
ПРОЦЕС АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУЧАСНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ
- Різник Д.В., Чернецька Т.Ю., Просеков А.Д.** 534
РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СТИМУЛЮВАННІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ
- Савко Ю.О., Корогодова О.О., Войтко С.В.** 551
ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ
- Токар К.С.** 564
КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
- СЕРІЯ «Право»**
- Бєлкін М.Л., Юринець Ю.Л., Бєлкін Л.М.** 581
ЗАСТОСУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ПРИНЦИПУ НЕПРИПУСТИМОСТІ ВИСНОВУВАТИ СУДОВЕ РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ НА ПРИПУЩЕННЯХ
- Вінгловська О.І.** 590
ПРИВАТНІ ДЕТЕКТИВНІ ЗАХОДИ ЯК ОДИН З ДІЄВИХ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ
- Гаран О.В.** 604
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА
- Губарєв С.В.** 617
ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕТЕКТИВА НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

- Дзядевич В.Р.** 631
ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СУДДІВ У ВІДСТАВЦІ
- Кравченко О.М., Петренко С.В.** 641
ПРАВОВІ АСПЕКТИ КІБЕРГІГІЄНИ: ЗАХИСТ ВІД ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ ТА ОНЛАЙН-ЗЛОВЖИВАНЬ
- Криворучко Л.С.** 654
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕТЕКТИВА НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ
- Кузьменко О.В., Чорна В.Г., Кожура Л.О.** 668
ФІНАНСОВА ВІДПОВІДАЛНІСТЬ ОГАНІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ, ЩО ДІЮТЬ ЗА ПРИНЦИПОМ СУСИДІАРНОСТІ
- Налуцишин В.В., Налуцишин В.В.** 678
СПРОЩЕНИЙ ПОРЯДОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ (ДОСВІД ДЕРЖАВ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї)
- Ноняк М.В.** 691
БЕЗПЕКА ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА МИР
- Оніщенко Н.М., Сунєгін С.О., Клещенко Н.О.** 700
ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА МИР: ЗМІСТОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
- Остапович В.П.** 719
ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРАЦІВНИКАМ ПОЛІЦІЇ В КРИЗОВИХ СТАНАХ
- Петрова І.А., Петров С.О.** 731
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ХАРЧОВИХ, КОСМЕТИЧНИХ І ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПРОДУКТІВ У БАЗОВОМУ ЗАКОНІ УКРАЇНИ
- Цебенко С.Б.** 742
ПРАВО КОЖНОГО НА СВОБОДУ ДУМКИ, СОВІСТІ І РЕЛІГІЇ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ
- Шевчук О.Р., Кузь Т.В.** 753
ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ АКТИВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ: АДМІНІСТРАТИВНО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Шумак І.О. 761
ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН ЗА УМОВ НАДЗВИЧАЙНОГО АБО ВОЄННОГО СТАНУ: БАЛАНС МІЖ БЕЗПЕКОЮ ТА СВОБОДОЮ

СЕРІЯ «Психологія»

Вишник О.О., Жданова А.А., Дьоміна Г.А. 771
АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ

Засєкін А.А. 782
РОЗВИТОК ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ СТУДЕНТІВ В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ І КОНЦЕПЦІЙ

Інжиєвська Л.А., Павленко М.С. 792
ФЕНОМЕН РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ДО ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Кондратьєва І.П., Вдовіченко О.В. 806
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЩО НАВЧАЮТЬСЯ НА ПЕРШОМУ КУРСІ

Кухар Т.В., Борець Ю.В., Шарапова Ю.В. 816
ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Лівандовська І.А., Голярдик Н.А., Клімушева Г.С. 829
ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ: НАВЧАЛЬНІ ПРИКЛАДИ ТА КРАЩІ ПРАКТИКИ

Лукашенко Ю.І. 841
КЛІНІКО-ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ТА ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА ПОТЕРПІЛИМ ІЗ УШКОДЖЕННЯМ ХРЕБТА

Меліков Є.С. 849
ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ З ПІДОЗРЮВАНИМИ, ЯКІ ОБВИНУВАЧУЮТЬСЯ У ВЧИНЕННІ НАВМИСНИХ ВБИВСТВ

Музиченко І.В., Бурак А.Д. 858
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

- Небитова Н.Ю., Небитов А.А., Охріменко І.М.** 869
РОЛЬ ПСИХОЛОГА В ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА УЧАСТЮ ДІТЕЙ
- Парасей-Гочер А.О., Федоренко Л.П.** 882
САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ У МОЛОДІЖНИХ ОБ'ЄДНАННЯХ МІГРАНТІВ: ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ
- Пелех І.В., Гринишин Н.О.** 892
НАПІВСТРУКТУРОВАНЕ ІНТЕРВ'Ю ЯК СПОСІБ ОТРИМАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВІДГУКУ ПРО ПЕРЕЖИВАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ В СНОВИДІННІ В ПАЦІЄНТІВ, ЯКІ ПРОХОДЯТЬ ЛІКУВАННЯ В УМОВАХ ПСИХОНЕВРОЛОГІЧНОГО СТАЦІОНАРУ
- Розвад А.С.** 903
ЯВИЩЕ ІНКЛЮЗІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
- Чуйко Г.В., Чаплак Я.В., Комісарик М.І.** 914
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ФЕНОМЕНА ІМПОСТЕРА У СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ
- Чумаєва Ю.В., Малиш В.Є., Коваленко Н.В.** 930
КОРОТКОСТРОКОВА КОРЕКЦІЯ ПСИХІЧНИХ ТРАВМ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ EMDR ТРАВМОТЕРАПІЇ
- Шиманова О.С., Колодяжна А.В., Власенко Ю.К.** 940
АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРАВМ, ПЕРЕДАНИХ ЧЕРЕЗ ПОКОЛІННЯ, НА ЕМОЦІЙНЕ І ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ОНУКІВ
- Шпортун О.М., Савчук З.С.** 951
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З ПРОЯВАМИ ПТСР

УДК 338.43:339.137

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-564-580](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-564-580)

Токар Катерина Сергіївна аспірантка 3 року навчання, Вінницький національний аграрний університет, тел.: (068) 080-31-40, м. Вінниця, 21002, <https://orcid.org/0000-0002-1062-957X>

КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті розкрито різні підходи до сутності поняття «діагностика». На основі аналізу сутності діагностики, встановлено, що більшість науковців акцентують увагу на визначенні поточного стану підприємства та виявленні майбутніх перспектив у здійсненні його господарської діяльності, при цьому є багато розбіжностей щодо виявлення відхилень та встановлення збоїв нормального перебігу господарського процесу.

Діагностика конкурентоспроможності аграрного підприємства охоплює широкий спектр аспектів, що впливають на успішність його функціонування на ринку. Тому, діагностика конкурентоспроможності аграрного підприємства являє собою комплексну, багатоаспектну категорію, яка віддзеркалює ступінь конкурентних переваг в усіх сферах діяльності підприємства. Встановлено, що отримані результати діагностики конкурентоспроможності аграрного підприємства дозволяють отримати повніше уявлення про потенціал підприємства, його переваги та слабкі сторони, та визначити напрямки для подальшого розвитку та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

У статті, на підставі аналізу літературних джерел, визначено основні функції діагностики та представлено розширену характеристику базових принципів оцінки рівня конкурентоспроможності аграрного підприємства. Здійснено аналіз структури системи діагностики конкурентоспроможності підприємства.

Проведений аналіз факторів та груп показників (фінанси, внутрішні бізнес-процеси, клієнти, навчання та розвиток, організаційна культура, організаційна структура, корпоративна соціальна відповідальність) конкурентоспроможності аграрного підприємства за джерелами їх утворення. Представлено **алгоритм оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах воєнного стану.** Встановлено, що алгоритм оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств у воєнний період є базовим напрямком, проте вимагає постійного аналізу та адаптації через

непередбачуваність та швидкозмінність ситуації, оскільки воєнний час супроводжується значними змінами на ринку, в економіці та політичному середовищі.

Ключові слова: підприємство, конкурентоспроможність аграрного підприємства, конкурентні переваги, оцінка конкурентоспроможності, показники конкурентоспроможності, комплексна діагностика.

Tokar Kateryna Serhiivna PhD student, 3rd year of study, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, 21002, tel.: (068) 080-31-40, <https://orcid.org/0000-0002-1062-957X>

COMPLEX DIAGNOSTICS OF THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract. The article reveals different approaches to the essence of the concept of "diagnosis". Based on the analysis of the essence of diagnostics, it was established that most scientists focus on determining the current state of the enterprise and identifying future prospects in the implementation of its economic activity, while there are many disagreements regarding the detection of deviations and the establishment of failures in the normal course of the economic process. Diagnostics of the competitiveness of an agricultural enterprise covers a wide range of aspects affecting the success of its operation on the market. Therefore, the diagnosis of the competitiveness of an agricultural enterprise is a complex, multifaceted category that reflects the degree of competitive advantages in all spheres of the enterprise. It was established that the obtained results of the diagnosis of the agricultural enterprise's competitiveness allow to get a more complete picture of the enterprise's potential, its advantages and weaknesses, and to determine directions for further development and increase of competitiveness in the market. The article, based on the analysis of literary sources, defines the main functions of diagnostics and presents an extended description of the basic principles of assessing the level of competitiveness of an agricultural enterprise. An analysis of the structure of the system for diagnosing the competitiveness of the enterprise was carried out. The analysis of factors and groups of indicators (finances, internal business processes, customers, training and development, organizational culture, organizational structure, corporate social responsibility) of the competitiveness of an agricultural enterprise by the sources of their formation was carried out. The algorithm for assessing the competitiveness of agricultural enterprises under martial law is presented. It was established that the algorithm for assessing the competitiveness of agricultural enterprises in the wartime period is a basic direction, but it requires constant analysis and adaptation due to the unpredictability and rapid

change of the situation, since the wartime is accompanied by significant changes in the market, economy and political environment.

Keywords: enterprise, competitiveness of an agricultural enterprise, competitive advantages, assessment of competitiveness, indicators of competitiveness, complex diagnostics.

Постановка проблеми. Управління конкурентоспроможністю є ключовим фактором для успіху аграрних підприємств у сучасних умовах, де вимоги ринку постійно змінюються. Нині, в умовах воєнного стану, нестабільного ринкового середовища, жорсткої конкуренції та обмежених економічних ресурсів здатність аграрних підприємств до ефективного функціонування на ринку стає критично важливою. Діагностика конкурентоспроможності аграрного підприємства є важливою умовою конкурентної боротьби. Проте, єдиного підходу до визначення методології та діагностики управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства на сьогодні не існує, що і зумовило вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності конкурентоспроможності підприємства присвячені наукові праці таких зарубіжних авторів як Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, М. Портер та інші. Серед вітчизняних вчених-економістів дослідженням діагностики конкурентоспроможності аграрних підприємств займалися такі науковці як Баглай І.Є. [10], Гетьман О.О. [4], Дикань В.Л. [5], Загорна Т.О. [1], та ін.

Мета статті. Метою дослідження є визначення та обґрунтування методичних підходів та критеріїв проведення діагностики конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день в Україні склалася достатньо складна економічна ситуація, яка спричинена агресією росії проти України. Внаслідок цього спостерігається значне падіння ВВП (у 2023 році в порівнянні з попереднім роком понад 30%, що є найбільшим за період незалежності України). Переважна більшість підприємств, які здійснювали свою діяльність на окупованих територіях були змушені припинити свою діяльність, частково обмежити її або й взагалі релокувати свій бізнес. Як результат, вітчизняні підприємства зазнають великих збитків, але все ж докладають чималих зусиль для того, щоб утриматися на ринку.

Спричинена воєнним станом складна економічна ситуація зумовлює потребу в розробці та застосуванні нової стратегії конкурентоспроможності, направленої на досягнення цілей аграрного підприємства відповідно до умов, що склались.

Конкурентоспроможність аграрного підприємства в умовах війни – це не лише питання прибутковості. Це комплексний показник, який відображає

здатність підприємства бути лідером на ринку та забезпечувати стабільність, яка базується на довірі й гарній репутації. Широкий спектр аспектів, таких як лідерство на ринку, стабільність, ділова репутація, етика та соціальна відповідальність формують конкурентоспроможність підприємства та визначають його місце на ринку і вплив на суспільство.

Для глибокого розуміння поточного стану аграрного підприємства та його перспектив важливо об'єднати аналіз минулого та оцінку можливих шляхів майбутнього розвитку. Впоратись з цим завданням допоможе комплексна діагностика конкурентоспроможності аграрних підприємств.

При дослідженні діагностики конкурентоспроможності аграрного підприємства особливу увагу необхідно звернути на трактування сутності поняття «діагностика». Вивчення праць видатних вітчизняних та зарубіжних науковців дозволило встановити, що в економічній літературі запропоновано безліч концептуальних підходів до трактування сутності поняття «діагностика».

Так, Р. Шніппер під діагностикою розуміє «визначення стану господарюючого суб'єкта, вплив факторів розвитку соціально-економічних процесів та виявлення відхилень від нормального розвитку» [1, с. 10].

Муравйов А.І. трактує діагностику як спосіб встановлення характеру збоїв нормального перебігу господарського процесу на підставі типових ознак, властивих тільки даному об'єкту [2].

Дмитрієва О. вважає, що «економічна діагностика близька до економічного аналізу, однак це не одне й те саме. Вони розрізняються за цілями, завданнями і використанням інструментарієм» [1, с. 10].

Автори монографії «Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика» О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник та О.П. Романко зазначають, що діагностика діяльності підприємства передбачає оцінювання та ідентифікування стану, тенденцій та перспектив розвитку на основі системи індикаторів з метою формування структурованої інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на усунення проблемних моментів та слабких сторін організації чи використання шансів умов функціонування і сильних позицій підприємства [3, с. 83].

Зарубіжний дослідник Б. Коллас відзначає, що «...займатися діагностикою – це означає розглядати фінансовий стан підприємства так, щоб виявити в динаміці симптоми явищ, які можуть затримати досягнення поставленої мети та вирішення завдань, піддаючи небезпеці плановану діяльність» [4, с. 43].

Автор навчального посібника «Економічна діагностика» Загорна Т.О., трактуючи сутність діагностики та здійснюючи широку характеристику даної категорії, акцентує увагу на її ідентифікаційно-розпізнавальній функції. На думку автора, основною метою діагностики є надання висновку про стан досліджуваного об'єкта. Окрім того, Загорна Т.О. зазначає, що діагностика має дослідницький, пошуковий та пізнавальний характер [1, с. 17-18].

Дискусійним, на наш погляд, є визначення діагностики за Р. Шніппером та А.І. Муравйовим, оскільки акцент лише на відхиленнях від «нормального перебігу» може бути обмеженим, так як поняття «нормальності» може розумітися різними способами, що ускладнює точне визначення стану підприємства. Тому, нами запропоновано авторське трактування категорії «діагностика».

На основі аналізу вище зазначених точок зору, на нашу думку, діагностика – це процес виявлення, аналізу та оцінки стану, характеристик або проблем певного об'єкта для розуміння його поточного стану, що є важливим інструментом для з'ясування причини виникнення проблемних питань та визначення шляхів їх вирішення.

Діагностика розглядається як система, вона представляє собою комплексний підхід до оцінки, аналізу та визначення стану об'єкта чи процесу. Системний підхід у діагностиці дозволяє більш повно і глибоко зрозуміти причини та фактори, які впливають на конкурентоспроможність, та спрямувати зусилля на покращення ключових аспектів для підвищення ефективності підприємства. Ключовими елементами системи діагностики конкурентоспроможності аграрного підприємства є суб'єкти діагностики, які перебувають у безпосередній взаємодії. Суб'єктами діагностики виступають зацікавлені сторони, а саме: власники, керівники, тематичні фахівці підприємства (економісти, фінансисти, збутовики, постачальники, маркетингологи, плановики тощо); інвестори, кредитори підприємства; споживачі, постачальники, контрагенти; державні органи влади (Державна податкова інспекція, Антимонопольний комітет України, Держпожежнагляд, Санепідемстанція та ін.) тощо. Кожен суб'єкт діагностики переслідує властиві йому цілі, які можуть характеризуватися різноманітним масштабом, а саме: діагностика конкурентоспроможності продукції, ефективності функціонування підприємства, частки ринку, конкурентоспроможності підприємства, розвитку. Цілі суб'єктів діагностики надалі визначають характер методів, методик, склад та структуру бізнес-індикаторів та критеріїв діагностики, які поєднуються у логічній послідовності за допомогою технології здійснення діагностики [3, с. 84].

Об'єктом діагностики може бути як складна, високорозвинена динамічна система (економіка держави, галузі, регіону, підприємства, фірми будь-якої форми власності), так і будь-який елемент цих систем (організаційна структура, конкретний вид ресурсів, окремі виробничі функції, собівартість продукції, конкурентоспроможність) [5, с. 9].

Методичні засади комплексної діагностики будь-якого явища охоплюють: принципи, мету, завдання, структуру методичного підходу, його алгоритм та методику проведення. Вихідним елементом виступають принципи здійснення аналітичного процесу.

Базовими принципами оцінки рівня конкурентоспроможності аграрного підприємства є:

– комплексність – результати дослідження конкурентоспроможності підприємства повинні об'єднувати і оцінку ефективності процесу його адаптації до змінних умов функціонування, і ступінь реалізації стратегічного потенціалу, і конкурентні позиції підприємства відносно одного або декількох конкурентів, що розглядаються як база порівняння;

– системність – основою для оцінки рівня конкурентоспроможності і розробки відповідних рекомендацій можуть виступати лише результати системного аналізу впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства з урахуванням міжфакторних взаємозв'язків та обумовленого ними синергічного ефекту;

– об'єктивність – результати дослідження та оцінки конкурентоспроможності підприємства повинні базуватися на повній та достовірній інформації про зовнішні та внутрішні умови його функціонування і відображати реальні конкурентні позиції суб'єкта господарювання;

– динамічність – основним завданням дослідження конкурентоспроможності є не статична оцінка фактичних конкурентних позицій підприємства на конкретний момент часу, а прогнозування їх змін та розробка на цій основі ефективних управлінських рішень;

– безперервність – процес дослідження та оцінки конкурентоспроможності та змін її рівня має носити безперервний характер (шляхом створення системи моніторингу ринку, чинників конкурентоспроможності, конкурентних позицій підприємства), оскільки дискретні оцінки не завжди дають можливість своєчасно зафіксувати стрибкоподібні зміни чинників конкурентоспроможності, оцінити можливі тенденції динаміки конкурентних позицій підприємства та своєчасно прийняти та реалізувати відповідні управлінські рішення;

– оптимальність – у відповідності з цим принципом об'єктом дослідження є не лише сам рівень конкурентоспроможності, але і ступінь ефективності його досягнення, тому необхідною є комплексна оцінка шляхів досягнення певних конкурентних позицій з урахуванням як прямих витрат, пов'язаних з реалізацією заходів по регулюванню конкретного чинника, так і потенційних витрат на розвиток та підтримку конкурентної переваги в майбутньому [4].

Гетьман О.О. та Шаповал В.М. акцентують увагу на тому, що основним завданням діагностики є обґрунтування управлінських рішень та розроблення заходів, які були б спрямовані на усунення небажаних та/або аномальних відхилень та підвищення ефективності функціонування підприємства і його складових [4, с. 8-10].

На підставі аналізу літературних джерел та вивчення практики функціонування аграрних підприємств виокремлено основні функції діагностики та наведено їхню ґрунтовну характеристику (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика функцій діагностики аграрних підприємств

Функція	Коротка характеристика
Аналітична	Здійснює деталізацію виробничо-господарської діяльності підприємства за складовими залежно від аналітичних цілей
Антикризова	Передбачає розроблення заходів протидії аномальним кризовим явищам внутрішнього та зовнішнього середовища у поточному періоді та запобігання виникнення потенційних кризових явищ у майбутньому
Дослідницька	Базується на цільовому дослідженні різних сфер функціонування підприємства, що передбачає дотримання таких вимог: визначення суб'єктів дослідження, процедури та базових параметрів
Ідентифікаційна	Має на меті ідентифікацію існуючого поточного стану функціонування підприємства, а також його ретроспективного та перспективного станів. Йдеться про встановлення характерних ознак, визначення переваг та недоліків, шансів та загроз функціонування.
Інформаційна	Передбачає перманентний або систематичний збір інформації про усі сфери функціонування підприємства з різних джерел, її систематизацію, пріоритизацію та перевірку на достовірність.
Консультаційно-дорадча	Передбачає розгляд альтернативності та багатоваріантності заходів, які розробляють конкретні користувачі з метою цільового вирішення проблем.
Попереджувальна	Покликана виявити потенційні ризики та розробити перелік заходів уникнення, запобігання та боротьби з ними.
Регульовальна	Має на меті усунення виявлених недоліків, відхилень, вирішення існуючих проблем.
Симптоматична	Виявляє та інтерпретує «симптоми» існуючого стану підприємства.
Спрямувальна	Покликана розробляти заходи, що ґрунтуються на отриманих результатах діагностики та спрямовуються на покращання стану об'єкта дослідження.

Джерело: [3, с.115].

Під системою діагностики діяльності підприємства в економічній літературі прийнято розглядати сукупність суб'єктів, об'єктів, цілей, технології, методів, методик, бізнес-індикаторів, критеріїв діагностики та ресурсів, які у взаємодії забезпечують виконання цільових діагностичних функцій (рис. 1).

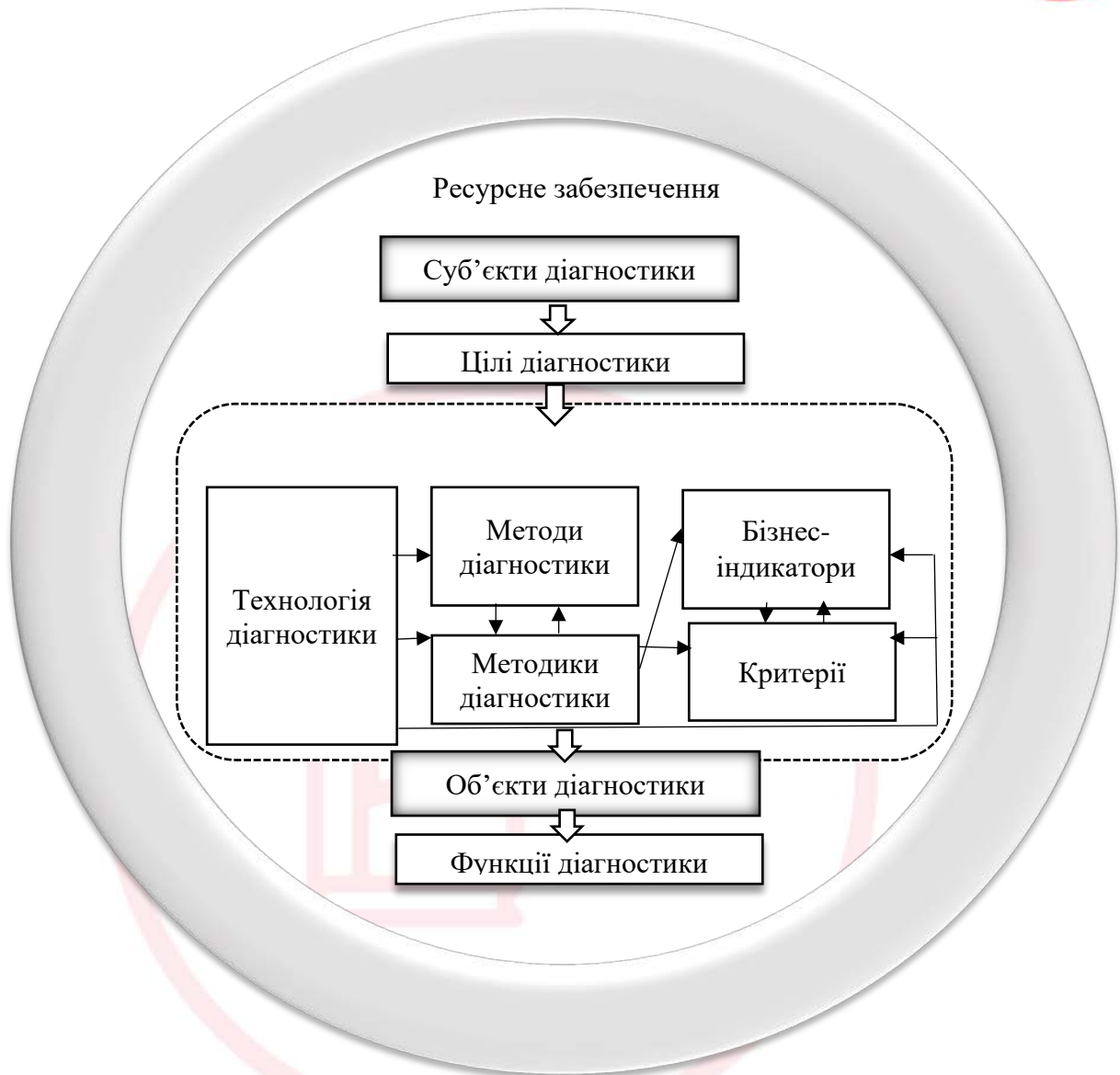

Рис. 1. Структура системи діагностики конкурентоспроможності підприємства

Джерело: [3, с. 84].

Діагностика діяльності аграрного підприємства передбачає оцінювання та ідентифікування стану, тенденцій та перспектив розвитку на основі системи індикаторів з метою формування структурованої інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на усунення проблемних моментів та слабких сторін організації чи використання шансів умов функціонування і сильних позицій підприємства.

Оцінювання конкурентоспроможності аграрного підприємства – це, перш за все, аналіз результатів його боротьби з конкурентами. Аналіз конкурентоспроможності базується на комплексному огляді багатьох факторів для

отримання повної картини про ефективність діяльності аграрного підприємства на ринку та його здатність конкурувати з іншими учасниками.

Набір чинників, що впливають на конкурентоспроможність будь-якого підприємства, є настільки суттєвими і своєрідними, що не існує єдиної методики збору даних щодо їх обробки та ідентифікації для ухвалення відповідних рішень. Разом з тим досить велике коло таких чинників змушує приділяти особливу увагу на так звані конкурентні переваги підприємства, які забезпечують підприємству перевагу над прямими конкурентами.

Чинники, які впливають на конкурентоспроможність аграрного підприємства, можуть бути базовими або похідними (другорядними) [6].

До базових чинників можна віднести [7, с. 27]:

- природні (кліматичні умови, географічне положення);
- демографічні (населення, його розмір, структура та особливості впливають на споживчий ринок, ринок праці та попит на продукцію аграрних підприємств);

- некваліфіковану та малокваліфіковану робочу силу (рівень кваліфікації та доступність робочої сили впливають на ефективність виробництва, використання технологій та загальну продуктивність підприємства);

- наявність тих чи інших ресурсів (наявність та доступність ресурсів, таких як земля, вода та інші, грають важливу роль у виробництві та впливають на обсяги та якість продукції.).

Такі чинники є фундаментальною базою, що підприємство має з моменту створення та потребує порівняно невеликих капітальних вкладень. Конкурентні переваги, засновані лише на цих чинниках, є неміцними, оскільки їхнє значення суттєво зменшується за рахунок вседоступності та скорочення потреби в них.

Для конкурентоспроможності більше значення мають похідні чинники, оскільки вони забезпечують конкурентні переваги високого порядку. До них слід віднести [8]:

- сучасну інфраструктуру обміну інформацією;
- висококваліфіковані кадри;
- високотехнологічне виробництво;
- дослідницькі структурні підрозділи в країні, галузі, підприємстві.

Види чинників впливу на конкурентоспроможність аграрного підприємства, залежно від класифікаційних ознак, розглянемо у таблиці 2.

Таблиця 2

Класифікація чинників впливу на конкурентоспроможність підприємства

За принципом спеціалізації	
<p>Загальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сучасна інфраструктура; - висококваліфікований персонал; - система інформаційного забезпечення; - інші чинники. 	<p>Спеціалізовані:</p> <ul style="list-style-type: none"> - персонал з вузькою спеціалізацією; - специфічна інфраструктура; - бази даних у визначених галузях знань; - інші чинники.
За принципом приналежності до підприємства	
<p>Зовнішні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - загальнополітична ситуація в країні; - зовнішньополітичні та економічні зв'язки з іншими державами; - регулююча роль держави, - прийнята систему управління галузями; - експортно-імпортні відносини держави; - наявність конкурентів у певній галузі, сфері діяльності, - інші чинники 	<p>Внутрішні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - системи і методи управління фірмою; - рівень техніки і технології на підприємстві; - маркетингове забезпечення; - система розроблення і впровадження нововведень; - рівень організації виробництва; - система планування; - система економічного стимулювання; - соціальні, психологічні, екологічні та інші чинники
Відносно наявності видів конкурентних переваг	
<p>Матеріальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - доступ до сировини, енергії, комплектуючих; - кадровий склад і кваліфікація працівників; - структура власного і повернутого фінансового засобу; - наявність системи науково-технічної, виробничої, комерційної співпраці; - інші чинники 	<p>Віртуальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ініціативність працівників; - наявність „ноу-хау" в дослідженнях і проектуванні; - інші чинники
Відносно терміну впливу	
<p>Стратегічний чинник - це компонент зовнішнього або внутрішнього його середовища, за яким воно може випереджати конкуруючі підприємства після виконання в перспективі конкретних умов, які визна-чають перевагу аналізованого чинника підприємства порівняно з конкурентами.</p>	<p>Тактичний чинник - це компонент зовнішнього або внутрішнього середовища підприємства, за яким воно випереджає або випереджатиме в найближчий період (не більше одного року) підприємства-конкуренти.</p>

Джерело: узагальнено автором на основі [7].

Для того, щоб діяльність аграрного підприємства була ефективною, необхідно постійно працювати над чинниками підвищення його конкурентоспроможності. Насамперед система управління має бути здатною на практиці реалізувати проведену стратегію конкуренції, тобто обґрунтувати, запропонувати і впровадити стратегічні задуми в повсякденну практику. При цьому, необхідно правильно вибрати місце, час, ключові напрями дій, які забезпечать конкурентні переваги.

Як правило, до ключових напрямів дослідники відносять: розроблення конкурентоспроможної продукції; раціоналізацію відносин з постачальниками; ефективне просування продукції на ринку; підвищення конкурентоспро-

можності мережі реалізації продукції і сфери послуг; розвиток організаційних структур управління в умовах конкуренції та інше [5, 114].

Дяченко Т.О. [9] вважає, що всі фактори конкурентоспроможності підприємства можна поділити на дві групи. Перша група – це фактори, які можуть бути контрольовані підприємством, друга група – ті, на які підприємство впливати не може. До першої групи факторів автор відносить стратегію діяльності підприємства, навчання працівників та підвищення їх кваліфікації, загальні видатки, якість транспортних послуг, технологію здійснення перевезень та вантажно-розвантажувальних робіт. До другої групи факторів відносяться ті, що не залежать від підприємства (державні, ринкові, природні).

Загалом систему факторів конкурентоспроможності аграрного підприємства можна схематично представити у вигляді рис. 2.

Рис. 2. Фактори конкурентоспроможності аграрного підприємства за джерелами їх утворення
Джерело: згруповано автором на основі [9].

Баглай І.Є. [10, с. 16], наголошує на тому, що для оцінки конкурентоспроможності підприємства необхідно скористатися такими групами показників: фінанси, внутрішні бізнес-процеси, клієнти, навчання та розвиток, організаційна культура, організаційна структура, корпоративна соціальна відповідальність (рис. 3). Варто зауважити, що всі запропоновані вченим блоки та їх показники можна вважати внутрішніми для підприємства, оскільки вони визначаються на основі результатів функціонування підприємства.

Рис.3. Групи показників оцінки конкурентоспроможності підприємства

Джерело: згруповано автором на основі [10].

Дробітько Н.А. [11] у своїй дисертаційній роботі «Управління конкурентоспроможністю в умовах ринкової економіки» для здійснення оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства пропонує визначати інтегральний показник, який ґрунтується на оцінці трьох елементів. Цими елементами є конкурентоспроможність продукції; ринкова активність підприємства; власні можливості підприємства. Автор розглядає ринкову активність підприємства як важливу мету, досягнення якої забезпечить власнику підприємства стабільний прибуток, а також підвищить можливість нарощування величини власного капіталу. У свою чергу, власні можливості підприємства характеризують наявність та ефективність використання таких ресурсів підприємства як основні засоби, оборотні засоби та трудові ресурси. Представлений автором підхід досить простий у використанні, проте не дозволяє за кожним елементом здійснити аналіз сильних та слабких сторін досліджуваного підприємства при встановленні його конкурентних позицій.

В дисертаційній роботі В.О. Лаготюк [12] в якості індикаторів конкурентоспроможності підприємства запропоновано використовувати низку фінансово-господарських показників: рентабельність, ліквідність, фінансову стійкість. При цьому, показником, який би свідчив про досягнення конкурентних переваг В.О. Лаготюк обрав корпоративну соціальну відповідальність.

У роботі Г.В. Станко [13, с. 16] запропонована концепція конкурентоспроможності підприємства, котра базується на оцінці ефективності використання його ресурсів та включає в себе такі позиції як:

- ефективність функціонування основного капіталу (конкурентоспроможність, що забезпечується фондами);
- кадровий потенціал організації та рівень його розвитку (конкурентоспроможність, що забезпечується персоналом);
- показники фінансової ефективності підприємства (оцінка показника рентабельності продажів);
- забезпечення й підтримка інвестиційної привабливості бізнес-діяльності (оцінка вартості ділової репутації підприємства);
- підтримка обраної ринкової позиції поміж конкурентів за рахунок виробництва затребуваної на ринку продукції (оцінка вартості бренду).

В умовах сьогодення переважна більшість вітчизняних підприємств змушені функціонувати у надскладних умовах, що пояснюється агресією росії проти України, впливом фінансово-економічної кризи, падінням попиту на продукцію, відсутністю купівельної спроможності у населення, зростанням потреб споживачів та їхніх вимог щодо якості та цін на товари, застарілістю технологічної та технічної бази, нестачею ресурсів для розвитку тощо.

З огляду на вищезазначене виникає необхідність у цілеспрямованому формуванні конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств на засадах покращання параметрів їх функціонування на ринку. Для вирішення цього питання нами запропоновано авторський підхід до проведення діагностики конкурентоспроможності аграрних підприємств, що функціонують в умовах воєнного стану, з акцентуванням уваги на маркетинговий аспект.

Включення маркетингового аспекту в алгоритм оцінки конкурентоспроможності аграрного підприємства може включати такі етапи:

- аналіз ринку та споживчих уподобань в умовах воєнного конфлікту;
- оцінка діяльності конкурентів під час воєнного стану;
- стратегічне планування;
- брендуння та комунікації;
- технологічна адаптація;
- оцінка ефективності маркетингових заходів.

Ці кроки дозволяють аграрним підприємствам оцінювати і змінювати свої маркетингові стратегії відповідно до змін на ринку в умовах кризи або воєнного конфлікту.

Даний підхід до проведення діагностики конкурентоспроможності аграрних підприємств дозволяє підприємствам у галузі сільського господарства адаптуватися до складних умов воєнного періоду, шукаючи нові можливості та стратегії, які допоможуть зберегти їхню конкурентоспроможність.

В загальному вигляді, алгоритм може виглядати приблизно так (рис. 4):

Рис. 4. Алгоритм оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах воєнного стану

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, алгоритм оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств у воєнний період є базовим напрямком, але вимагає постійного аналізу та адаптації через непередбачуваність та швидкозмінність ситуації. Воєнний час супроводжується значними змінами на ринку, в економіці та політичному середовищі, що вимагає ретельного моніторингу та відповідного реагування.

Постійний аналіз дозволить адаптувати стратегії підприємства до змін у вимогах ринку, споживчих потребах та умовах ведення бізнесу. Важливо постійно оновлювати інформацію про зміни на ринку, дії конкурентів, та реагувати на них, змінюючи стратегії відповідно до ситуації.

Такий постійний цикл аналізу, оновлення стратегій та коригування планів дозволить аграрному підприємству пристосовуватися до непередбачуваних обставин і зберігати або покращувати свою конкурентоспроможність навіть у важких умовах війни.

Висновки. Отже, конкурентоспроможність аграрного підприємства є багатоаспектною та вимірюється складною системою показників. Це не просто кінцеві результати діяльності аграрного підприємства, але і продукт управлінських рішень на всіх рівнях його функціонування. Таким чином, проведення комплексної діагностики конкурентоспроможності аграрних підприємств створює базу для оцінки підприємства у контексті конкурентного середовища та дозволяє ідентифікувати сильні та слабкі сторони для подальшого удосконалення.

Діагностика конкурентоспроможності аграрного підприємства розглядається як комплексна, багатоаспектна категорія, яка віддзеркалює ступінь конкурентних переваг в усіх сферах діяльності підприємства за допомогою сукупності оцінювальних показників, які характеризують успішність підприємства на конкретному ринку за визначений період часу, з врахуванням умов воєнного стану, відносно аналогічних показників діяльності конкурентів.

Таким чином, своєчасно проведена комплексна діагностика конкурентоспроможності аграрного підприємства допомагає підприємству бути готовим до викликів ринку, виявляти свої переваги і слабкі місця, розробляти ефективні стратегії та плани дій для підвищення його ефективності та успішності.

Література:

1. Загорна Т.О. Економічна діагностика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
2. Лук'янова В.В. Сучасний стан теоретичних основ діагностики діяльності підприємств. *Економічні науки. Серія «Економіка і менеджмент»: Збірник наукових праць. ЛНТУ*. Випуск 7(26). Ч. 2. Луцьк, 2010. URL: http://www.nbu.gov.ua/ujrn/soc_gum/en_em/2010_7_2/22.pdf.

3. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: монографія. за ред. проф. Кузьміна О.Є. Івано-Франківськ, 2011. 180 с.
4. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 307 с.
5. Економічна діагностика: підручник / В.Л. Дикань, та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 284 с.
6. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика: навч. посіб. Вид. 2-ге. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 456 с.
7. Дикань В.Л., Зубенко В.О., Толстова А.В. Діагностика конкурентоспроможності підприємства та продукції: конспект лекцій. Харків: УкрДАЗТ, 2010. 42 с.
8. Міщенко А.П. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 336 с.
9. Дяченко Т.О. Визначення конкурентоспроможності автотранспортних підприємств та стратегії її підвищення: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.04. Київ, 2002. 20 с.
10. Баглай І.Є. Вибір та економічне оцінювання стратегії конкуренції промислових підприємств в умовах іноземного інвестування: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04. Львів, 2018. 24 с.
11. Дробітько Н.А. Управління конкурентоспроможністю в умовах ринкової економіки: автореф. дис... канд. екон. наук. 08.00.04. Харків: ХНЕУ, 2001. 20 с.
12. Лаготюк В.О. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва: дис... канд. екон. наук: 08.00.04. Київ, 2019. 278 с.
13. Станко Г.В. Фінансово-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис.. канд. ек. наук: 08.00.04, Кам'янець-Подільський, 2016. 20 с.

References:

1. Zahorna, T.O. (2007). *Ekonomichna diahnostyka. [Economic diagnosis]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian]
2. Lukianova, V.V. (2010). Suchanyi stan teoretychnykh osnov diahnostyky diialnosti pidpriemstv. [The current state of the theoretical foundations of enterprise diagnostics]. *Ekonomichni nauky – Economic sciences*, 7 (26). Retrieved from http://www.nbuv.gov.ua/ujrn/soc_gum/en_em/2010_7_2/22.pdf. [in Ukrainian]
3. Kuzmin, O.Ie., & Melnyk, O.H., & Romanko, O.P. (2011). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: planuvannia ta diahnostyka. [Enterprise competitiveness: planning and diagnosis]*. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian]
4. Hetman, O.O., & Shapoval, V.M. (2007). *Ekonomichna diahnostyka. [Economic diagnostics]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. [in Ukrainian]
5. Dykan, V.L., & Tokmakova, I.V., & Ovchynnikova, V.O., & Korin, M.V., & Tolstova, A.V. (2022). *Ekonomichna diahnostyka. [Economic diagnosis]*. Kharkiv: UkrDUZT. [in Ukrainian]
6. Kryvoviazziuk, I.V. (2017). *Ekonomichna diahnostyka. [Economic diagnosis]*. (Vols. 2) Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian]
7. Dykan, V.L., & Zubenko, V.O., & Tolstova, A.V. (2010). *Diahnostyka konkurentospromozhnosti pidpriemstva ta produktsii. [Diagnostics of the competitiveness of the enterprise and products]*. Kharkiv: UkrDAZT. [in Ukrainian]
8. Mishchenko, A.P. (2004). *Stratehichne upravlinnia. [Strategic management]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. [in Ukrainian]

9. Diachenko, T.O. (2002). Vyznachennia konkurentospromozhnosti avtotransportnykh pidpriemstv ta stratehii yii pidvyshchennia. [Determination of the competitiveness of motor transport enterprises and strategies for its improvement]. *Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian]
10. Bahlai, I.Ie. (2018). Vybir ta ekonomichne otsiniuvannia stratehii konkurentsii promyslovykh pidpriemstv v umovakh inozemnoho investuvannia. [Selection and economic evaluation of the strategy of competition of industrial enterprises in the conditions of foreign investment]. *Candidate's thesis*. Lviv. [in Ukrainian]
11. Drobitko, N.A. (2001). Upravlinnia konkurentospromozhnosti v umovakh rynkovoï ekonomiky. [Management of competitiveness in the conditions of a market economy]. *Candidate's thesis*. Kharkiv: KhNEU. [in Ukrainian]
12. Lahotiuk, V.O. (2019). Zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv haluzi ptakhivnytstva. [Ensuring the competitiveness of enterprises in the poultry industry]. *Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian]
13. Stanko, H.V. (2016). Finansovo-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv. [Financial and economic mechanism of ensuring competitiveness of agricultural enterprises]. *Candidate's thesis*. Kamianets-Podilskyi. [in Ukrainian]

